

naime mogu samo nositelji imena, ali same imenice ostaju i dalje jedinično referentne, tj. nebrojive.

I napokon, u vezi s vlastitim imenicama korisno je, po mom sudu, i autoričino razlikovanje jedinično referentnih imenica, kao što su u načelu antroponimi (npr. *Ivan*) i jedinično egzistentnih imenica, kao što su npr. *Sunce* ili *Drava*.

U izravnoj su vezi s brojivošću i procesi deapelativizacije apelativa i apelativizacije vlastitih imenica. Deapelativizacija pretpostavlja sužavanje značenja apelativa na relaciju prema jedinično egzistentnim entitetima (npr. *nebo*, *pakao*, *Bog* i sl.), a apelativizacija je posve obrnut proces, proces u kojem izvorno vlastite imenice mijenjaju značenje i dobivaju semantičku strukturu apelativa (npr. *volt* ili *rendgen* i sl.).

Na kraju ovoga prikaza valja dodati da je monografija Marije Znike *Kategorija brojivosti u hrvatskom jeziku* i formalno besprijekorno priređena, da je tehnički i grafički lijepo opremljena te da sadrži jedanaest poglavlja (i to: *Proslav*, *Uvod*, *Predmet monografije*, *Pregled radova koji se tiču teme*, *Kategorija brojivosti u hrvatskom jeziku*, *Klasifikacija imenica s obzirom na kategoriju brojivosti*, *Zaključci*, *Sažetak*, *Popis literature*, *Predmetno kazalo* i *Kazalo imena*) te veći broj potpoglavlja (tako npr. samo središnje poglavlje *Kategorija brojivosti u hrvatskom jeziku* ima čak 34 potpoglavlja!).

Treba također naglasiti da je cijela knjiga pisana izrazito jednostavnim jezikom te da ne bi trebala zadavati nikakvih posebnih poteškoća čak ni početnicima u struci unatoč tome što govori o gramatički i semantički zamršenim pojavama i procesima.

U *Popisu literature* kojom se autorica

služila nalazimo gotovo sve ono što je iz područja kvantifikacije kao relevantno objavljeno u kroatistici odnosno u serbistici, ali i mnoga važna jezikoslovna djela iz toga područja objavljena na engleskom, njemačkom, francuskom, ruskom, bugarskom i češkom jeziku (moram ipak spomenuti da mi je čudno kako nije uzeta u obzir vrlo vrijedna monografija Ljiljane Šarić *Kvantifikacija u hrvatskome jeziku*; ona je, istina, objavljena iste godine kad i Znikina monografija, tj. 2002, ali je prethodno također branjena kao disertacija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, pa je autorici mogla biti dostupna bar u ono vrijeme kad je knjigu priređivala za tisak).

Kao posebnu vrijednost knjige ističem vrlo opširno i precizno (na čak 20 stranica) *Predmetno kazalo*, koje znatno olakšava služenje ovom vrijednom i ubuduće svakako nezaobilaznom knjigom s područja jezikoslovne kroatistike.

Ivo Pranjković

Pretisak Partaševa pravopisa

(*Pravopis jezika ilirskoga* izdan od Josipa Partaša, zakletoga odvjetnika i na kraljevskom učiteljištu zagrebačkom pravopisa i drugih znanostih naučitelja. U Zagrebu. Tiskom bratje Županah. 1850. – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Biblioteka PRETISCI, urednica Marija Znika, knjiga 3: Josip Partaš, *Pravopis jezika ilirskoga*, Zagreb 2002, 73 str.)

Nakon dviju gramatika, *Institutiones linguae Illyricae* Bartola Kašića iz 1604. i

Nove ričoslovice iliričke Šime Starčevića iz 1812, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje objavio je i treći pretisak u istoj godini, *Pravopis jezika ilirskoga* Josipa Partaša. Objavljivanje pretisaka iz bogate ali često nedostupne hrvatske jezikoslovne baštine hvalevrijedan je poduhvat: rijetke knjige postaju dostupne puno širem krugu korisnika, što nije važno samo za njihovo znanstveno proučavanje nego to ima široko kulturno i pedagoško značenje. Tako je 1992. godine kao prva knjiga u biblioteci *Posebna izdanja Zavoda za hrvatski jezik* objavljen *Lexicon Latinum* Andrije Jambrešića. Institut je bio suizdavač Kršćanskoj sadašnjosti pri izdavanju faksimila (to je zapravo prvotisak) tzv. Kašićeva *Hrvatsko-talijanskoga rječnika* 1999. godine. I drugi su izdavači objavljivali pretiske s jezikoslovnoga područja. Prvi među pretiscima, Vrančićev *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum*, izdao je Liber 1971. i ponovno Novi liber 1992. Veliko djelo hrvatske kajkavske leksikografije, *Gazophylacium* Ivana Belostenca, pretisnuli su Liber i Mladost 1972. godine, a *Dikcionar* Jurja Habledića Kršćanska sadašnjost 1989. godine. Pretisnuti su također Šulekov *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja* (Globus) i Parčićev *Rječnik hrvatsko-talijanski – Vocabolario croato-italiano* (ArTrezor 1995).

Objavljeni su pretisci i triju pravopisnih priručnika, od toga dvaju iz razdoblja NDH: 1992. Hrvatska je sveučilišna naklada objavila *Hrvatski korijenski pravopis* (pretisak *Hrvatskoga pravopisa*) F. Cipre i A. B. Klaića, a ArTrezor 1998. zabranjeni *Hrvatski pravopis* F. Cipre, P. Guberine i K. Krstića. Prvi su hrvatski pravopisi dva školska izdanja iz 1779. godine, jedan štokavski a drugi

kajkavski, a budući da su načinjeni prema istom njemačkom školskom pravopisu, sadržajno su oni jednaki. Štokavsku verziju toga pravopisa, *Uputjenje k'slavonskomu pravopisanju za potrebu narodnih učionica u kraljestvu Slavonie*, pretisnula je osječka Matica hrvatska 1998, dok je kajkavska, *Kratki navuk za pravopisanje hrvatsko za potrebnost narodnih škol*, upravo izišla iz tiska kao četvrta knjiga spomenute biblioteke *Pretisci* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Pravopisna je problematika i danas vruća tema hrvatskoga jezikoslovlja: zbog supostojanja više pravopisnih priručnika, svjedoci smo oštih rasprava u stručnim krugovima i glasilima, ali i u javnim medijima, i još se uvijek ne nazire izlaz iz postojećeg stanja i prijelaznoga razdoblja. Stoga je svako izdanje s toga područja osim jezikoslovcima zanimljivo i široj kulturnoj javnosti.

Josip Partaš, kako sam kaže u *Predgovoru* svojega pravopisa, “malim nu znatnoga truda stojećim dčlcem (jer je to pèrvi pokus u ovom predmetu)” izlaže pravopisna pravila na samo tridesetak stranica, a iz te bi se knjižice trebala (kako to aktualno zvuči!) “mladež pravilno pisanje svojega jezika učiti, a oni koji javne posle u narodnom jeziku obavljaju, u pravilniem pisanju podpomoći mogli”. *Predgovor* objašnjava potrebu pravopisnoga priručnika u sredini koja ga još nema, uz naglašavanje pravopisnoga jedinstva, dakle njegove normativnosti. U *Uvodu* svoje knjižice Josip Partaš razrađuje slovoapis, tj. grafijski sustav. Slovoapisna je problematika u povijesti hrvatskoga pravopisa bila najčešća tema još od Šime Budinića do Ljudevita Gaja i s njim se je poistovjećivala, a i mnogi jezikoslovci (npr.

Maretić u poznatom radu *Povijest hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima*) govoreći o pravopisu misle zapravo na slovopis posve zanemarujući ostale pravopisne teme. Tek od *Uputjenja k' slavonskomu pravopisanju* i *Kratkoga navuka vu pravopisanje horvatsko* iz 1779. donose se i prava pravopisna pravila, a sustavno za čitavo hrvatsko područje od Partaševa *Pravopisa jezika ilirskoga*. Tako on pravopisna pravila predstavlja u trima dijelovima svoje knjige, nakon *Predgovora* i *Uvoda*. *Děl pèrvi* obrađuje pisanje velikih i malih slova, a *Děl drugi*, podijeljen u tri poglavlja koje autor naziva člancima, donosi većinu pravopisnih pravila: u prvom se nalaze glavna pravila pisanja ilirskih riječi, u drugom posebna, a u trećem propisuje rastavljanje riječi na slogove. *Děl tretji* normira pisanje pravopisnih znakova.

Pretisak Partaševa *Pravopisa jezika ilirskoga* popraćen je iscrpnim pogovorom vrsne poznavateljice naše pravopisne problematike Lade Badurine. U njemu se opsežno prikazuje sadržaj, metodologija i razine toga pravopisa, odnos prema pravopisnim rješenjima u drugim ilirskim jezičnim priručnicima, utvrđuje se propisana norma i interpretira opis te norme. Tako Lada Badurina utvrđuje dvije važne značajke Partaševa pravopisa, **morfonološko (morfemsko/morfološko) pravopisno načelo** "utemeljeno na ranijoj ilirskoj pravopisnoj praksi, obilježje ... po kojemu se ta knjiga razlikuje od dobroga dijela kasnije hrvatske pravopisne prakse" i **gramatički (strukturni) interpunkcijski tip** koji je "također ... Partaševom normativnom djelatnošću kodificiran hrvatski uzus, tek što je opstanak gramatičke interpunkcije na hrvatskoj pravopisnoj sceni bio dugotrajniji". Uz prikaz Partaševe pravopisne problema-

tike u pogovoru se donosi još nekoliko vrlo vrijednih dijelova s pravopisnoga područja. Tako se *Pravopis jezika ilirskoga* smješta u kontekst: povijesnojezični u uvodnom poglavlju *Pogled unazad: povijesni kontekst* i suvremenojezični u poglavlju *Pogled unaprijed: prema današnjoj pravopisnoj normi*. Donosi se i izbor iz relevantne literature o pravopisnoj problematici, a na kraju kronološki popis hrvatskih pravopisnih priručnika (i svih izdanja) od Partaša do danas.

Pretisak Partaševa *Pravopisa jezika ilirskoga* vrlo je korisno izdanje: dostupnije je novim znanstvenim istraživanjima toliko potrebnim u hrvatskom još uvijek nedovoljno definiranom pravopisnom stanju. Pogovor će biti dragocjen ne samo stručnoj javnosti nego i svima koji se upućuju u pravopisnu problematiku, osobito studentima kroatistike.

Adela Ptičar

Međimurje u svojim prezimenima

(Anđela Frančić, *Međimurska prezimena*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, biblioteka "Prinosi hrvatskom jezikoslovlju", Zagreb 2002, 560 str.)

Knjiga koju prikazujem kapitalno je djelo hrvatske antroponomastike. Sastoji se iz dva dijela. Prvi dio knjige sadržava ova poglavlja: 1. Prezime u imenskom sustavu, 2. Međimurska povijest i povijest imenovanja u Međimurju, 3. Klasifikacija prezimena, 4. Analiza međimurskih prezimena, 5. Dvo-